

TÓTH ATTILA TAS – SZOMORA ZSOLT*

A hűtlen kezelés minősítési kérdései a bűncselekmény polgári jogi háttérének fényében**

Tanulmányunk a hűtlen kezelés megállapíthatóságának feltételeivel foglalkozik, különös tekintettel a kerettényállás polgári jogi háttérének jelentőségére. A hűtlen kezelés esetében a felmentő ítéletek száma arányaiban átlagon felüli.¹ Ez a tény önmagában is érdekessé teszi a tényállás szövegének, büntetőjog-dogmatikai és magánjogi háttérének az áttekintését, hiszen az átlagosnál nagyobb felmentési arány az ügyészség és a bíróság közötti jogértelmezési különbségekre utalhat. De lege lata a hűtlen kezelés bűncselekményének tényállásszövege (Btk. 376. §) megegyezik ugyan az 1978. évi IV. törvényben írt tényállással (régii Btk. 319.), a kerettényállást részben kitöltő Polgári Törvénykönyv azonban változott: a magánjogi kódexbe bekerült a hűtlen kezelés szempontjából releváns gazdasági társaságokról szóló fejezet, amelyet korábban 2006. évi IV. törvény (előtte pedig 1997. évi CXLIV. törvény) szabályozott.² További új, a büntetőjogi felelősség szempontjából tisztázásra szoruló magánjogi jogintézmény a bizalmi vagyonkezelési szerződés (Ptk. 6:310. §). A folyamatosan változó gazdasági és jogi környezetben a vagyonkezelői kötelezettségek keretei is mozgásban vannak. Emellett a hűtlen kezelés vonatkozásában előtérbe kerülő megengedett kockázatvállalás fogalma azért is kitaróan a jogirodalmi elemzések felszínén tartja a bűncselekmény értékelését, mivel maga a kockázat nem jogi fogalom, azt a jogtudomány a közgazdaságtantól „kölcsonözte”.³

* Tóth Attila Tas ügyvédjelölt, Szomora Zsolt egyetemi tanár SZTE Állam- és Jogtudományi Kar

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, *Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban* című projekt támogatta.

¹ 2016-ban: 33 vádlottból 14 felmentett; 2017-ben: 58 vádlottból 10 felmentett; 2018-ban: 63 vádlottból 9 felmentett; 2019 első felében: 108 vádlottból 20 felmentett (forrás: Országos Bírósági Hivatal egyedi adatközlése). A felmentett vádlottak aránya 2016-ban 40 % volt, utána 14 % és 20 % között szóródik, ami az átlagosan 96-98%-os általános váderedményességi mutató mellett kiugró aránynak tűnik e bűncselekmény vonatkozásában. További érdekes tendencia, hogy az elmúlt években a hűtlen kezeléssel megvádolt személyek száma meredeken növekszik. E növekedés okának kimutatásához aktakutatásra volna szükség, e tanulmány célja elsődlegesen nem ez.

² TÖRÖK GÁBOR: *A gazdasági társaságok közös szabályai* <http://ptk2013.hu/szakcikkek/torok-gabor-a-gazdasagi-tarsasagok-kozos-szabalyai-gj-20137-8-3-9-o/2455> (2020. 06. 29.)

³ ERDŐSY EMIL: *A megengedett kockázat a büntetőjogban*. Akadémia Kiadó. Budapest, 1988. 29. p.

A tanulmány mindezekre figyelemmel tárgyalja, hogy kik a vagyonkezelésre jogosultak, és mely vagyonkezelői kötelezettségek megszegése vezethet hűtlen kezelés megállapításához. Utóbbi keretében részletesen elemezzük a vagyonkezelői kötelezettségek háttérét adó, vonatkozó polgári jogi rendelkezéseket, elsősorban a megbízási szerződésből adódó jogosultságokat és kötelezettségeket, valamint a gazdasági társaság vezető tisztségviselőire vonatkozó szabályokat. Szó esik még az újonnan bevezetett bizalmi vagyonkezelési szerződésről is.

Kitérünk arra is, hogy a büntetőjogi felelősség megállapítása során mennyiben használható kisegítő jelleggel, vagy mennyiben okoz adott esetben zavart a polgári jogi felelősségi rendszer. A kérdéskör felütéseként *Tóth Mihály* gondolatait hívjuk segítségül, aki szerint a különböző jogágak felelősségi formái szorosan kapcsolódnak, kiegészíthetik egymást.⁴ *A tanulmány elsődlegesen a hűtlen kezelés – tisztán – magánjogi háttérével foglalkozik.* Tehát nem foglalkozik a törvényen alapuló vagyonkezelői kötelezettség megszegéséből eredő hűtlen kezeléssel, hanem a bűncselekménynek azzal a változatával, amely polgári jogi aspektusból vizsgálva gyakorlatilag egy szerződésszegésen alapuló szándékos károkozás.

I. A hűtlen kezelés jogi és elkövetési tárgya

A hűtlen kezelés jogi tárgya a tág értelemben vett vagyoni jogosultságok (és azok egy részeként a tulajdonjog). A bűncselekmény lényege a vagyonkezelői megbízással, jogosultságokkal való visszaélés, amellyel összefüggésben hátrány következik be az idegen vagyonban.⁵

A bűncselekmény elkövetési tárgya az idegen vagyon. Az idegen vagyon elkövető felügyeletére, gondozására van bízva, tehát ő gyakorolja a tulajdonosi jogosítványokat, ideértve a rendelkezési jogot is; a rendelkezési jog kereteinek túllépése jelenti a jogi tárgy sérelmét. A gazdálkodás körében elkövetett hűtlen kezelés esetére leszűkítve, az idegen vagyon a gazdasági társaság tulajdonában van, a birtokviszonyokat tekintve pedig mind a gazdasági társaság, mind általában a vagyonkezelésre jogosult személy birtokában is van a vagyon. A birtokviszonnnyal kapcsolatban elmondható, hogy – feltételezve egy tipikusan működő gazdasági társaságot, ahol a vagyonkezelő széles vagyonkezelői jogosítványokkal rendelkezik, és nem került sor a vagyonkezelés ilyen irányú korlátozására – a vagyon a rendelkezési jogból is kiindulva a vagyonkezelő hatalmában van, ami – a vagyon részét képező *dolgok* vonatkozásában, dologi jogi szempontból – birtoklásnak minősül. Álláspontunk szerint – a Ptk. 5:1. § (2) bekezdéséből levezetve – a gazdasági társaság a főbirtokos, akitől a tényleges hatalmat gyakorló a birtokát származtatja, az albirtokos pedig a vagyonkezelő, aki a dolog feletti tényleges hatalmat időlegesen a birtoklásra jogosító jogviszony alapján gyakorolja.

A dolgokon túl a vagyon részét képező *vagyoni jogok és kötelezettségek* vonatkozásában pedig a vagyonkezelő bír rendelkezési jogosultsággal.

⁴ TÓTH MIHÁLY: *Gazdasági bűncselekmény az alakuló gyakorlatban.* ELTE Jogi Továbbképző Intézet. Budapest, 1996. 48. p.

⁵ SZOMORA ZSOLT: *Vagyon elleni bűncselekmények.* In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.* Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2019. 879. p.

II. A hűtlen kezelés tettese

A hűtlen kezelés delictum proprium, azaz különös bűncselekmény, amelyet csak az a személyes kvalifikáltsággal rendelkező személy követhet el,⁶ akit vagyongazdálkodói kötelezettség terhel. Ez a magánszférában társasági jogi jogviszonyon alapul, amely jogviszonyt általában megbízási szerződés vagy munkaszerződés keletkeztet. Utóbbival kapcsolatban fontos megállapítás viszont, hogy a vezető tisztségviselő is a polgári jog szabályai szerint felel akkor is, ha tevékenységét munkaszerződés alapján látja el.⁷

1. A testületi döntések és a hűtlen kezelés

Érdekes és nem egyértelmű kérdés a gazdasági társaságok vonatkozásában, hogy a hűtlen kezelést a vezető tisztségviselő mellett elkövetheti-e a legfőbb szerv tagja, vagy akár összességében is. A BH 2005. 43. sz. alatt közzétett eseti döntés kimondja, hogy az igazgatóság tagjai a szavazatukért felelőséggel tartoznak, és a testületi döntés meghozatala során tanúsított magatartásukkal megvalósíthatnak büntetőjogi tényállást.⁸ Bár a Bírósági Határozatokban publikált eseti döntések nem kötelezőn alkalmazandók a bíróságok számára, szerepük kétségtelenül a jogértelmezés elősegítése és a jogegységesítésre való törekvés.⁹ E célra is figyelemmel a fenti, hűtlen kezelés tárgyában tett megállapítást árnyalni tartjuk szükségesnek, attól függően, hogy magánszférában szereplő gazdasági társaságról van szó, vagy közvagyonnal gazdálkodó gazdasági társaságról, és szintén külön kategóriába tartozhat az önkormányzati vagyonnal gazdálkodó képviselő-testület. A szóban forgó BH állami vagyonnal gazdálkodó jogi személy igazgatósági tagjai által elkövetett hűtlen kezelés kapcsán született. A szükséges elhatárolásokat az alábbiakban tesszük meg.

Nem kérdéses, hogy az állami vagyon idegen vagyonnak számít akkor is, ha egy kifejezetten vagyongazdálkodás céljára létrehozott önálló jogképességgel bíró jogi személy rendelkezésére bízják a vagyont, így kvázi a jogi személy a tulajdonosa. Az állami vagyon vonatkozásában tehát a vagyon kezelésére létrehozott gazdasági társaság legfőbb szerve tekinthető vagyongazdálkodónak, akikre a vagyongazdálkodásra vonatkozó kötelezettségek szavazatuk leadása során akkor is vonatkoznak, ha egyébként a társaság napi működését külön vezető tisztségviselőre bízták. Ebben a kontextusban tehát nem kérdéses, hogy a legfőbb szerv tagjai szavazatukért felelőséggel tartoznak és megvalósíthatják a hűtlen kezelés tényállását, tekintettel arra, hogy saját vagyonuk még közvetve sem jelenik meg a gazdasági társaság vagyonában.

⁶ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog, Általános rész I.* Iurisperitus Bt. Szeged, 2014, 177. p.

⁷ KEMENES ISTVÁN: *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései.* 2017/1. 8. p.

⁸ Ismerteti BÉRES ISTVÁN: *A gazdasági társaságok vezető tisztségviselői által elkövetett hűtlen kezelés.* Gazdaság és jog, 2011/11. 3. p.

⁹ BALOGH ZSOLT GYÖRGY: *A bírósági határozatok közzétételének szabályozása Magyarországon, Infokommunikáció és jog.* 2013/2. 87. p. A Kúria eseti döntéseinek jogértelmezési szerepét lényegesen átpozicionálja ugyanakkor a 2020. április 1-jei hatállyal bevezetett jogegységi panasz intézménye (lásd a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLIX. törvény 41/A. és köv. §-ait). E tanulmányban e változással ugyanakkor nem szükséges foglalkoznunk.

Önkormányzati vagyon tekintetében szintén hasonló az analógia, azzal az eltéréssel, hogy az önkormányzat az önkormányzati tulajdonnal önállóan rendelkezik, az önkormányzati feladatokat pedig a képviselő-testület gyakorolja. Így felvetődhet az az álláspont, miszerint az önkormányzat, és annak vagyonát kezelő képviselő-testület nem idegen vagyont kezel, de ez szintén nem helytálló: az önkormányzat jogi személy, működésének kereteit törvény határozza meg, és a képviselő-testület – illetve annak tagjai – felelős vagyonkezelők.¹⁰

Álláspontunk szerint a tisztán magánszférában szereplő gazdasági társaságok esetében eltérő a helyzet, és árnyaltabb a kép. A jogi személy jogképes, jogai és kötelezettségei lehetnek, amelybe beletartozik az is, hogy a tagjaitól elkülönített vagyonnal rendelkezik. A jogi személy tehát önálló jogalany, amelynek vagyona és a tagok (illetve alapítók) által rendelkezésre bocsátott vagyon közé nem tehető egyenlőség jel.¹¹ A tag elveszti a tulajdonjogát a rendelkezésre bocsátott vagyon gazdasági társaságra történő átruházásakor. A hűtlen kezelés szempontjából tehát a gazdasági társaság vagyona kétséget kizáró módon idegen vagyonnak minősül, hiszen a gazdasági társaság a tagok vagyonától elkülönített vagyonnal rendelkezik. Ez egyrészt a rendelkezésre bocsátott vagyonból, valamint gazdasági társaság működése során keletkezett vagyonból áll.¹² A döntéshozás a tagok összeségéből álló legfőbb szerv hatáskörébe tartozik, amelyre természetesen kiterjed a vagyonkezeléssel kapcsolatos döntések meghozatala is, így vezető tisztségviselő megbízása mellett is a legfőbb szerv az elsődleges vagyonkezelő.

Ennek ellenére úgy gondoljuk, a tisztán magánszférában működő gazdasági társaságok esetén két okból kifolyólag sem beszélhetünk büntetőjogi felelősségről a tag leadott szavazatának vonatkozásában, és a legfőbb szerv kollektívája vonatkozásában sem: egyrészt a tagot és a legfőbb szervet nem terheli sem létesítő okiraton, sem megbízási szerződésen alapuló vagyonkezelői megbízás, a szavazat bármilyen belső motiváció szerint leadható; másrészt a gazdasági társaság olyan jogi személlyel rendelkező entitás, amelyben a tagok a nyereségből közösen részesednek és a veszteséget is közösen viselik [Ptk. 3:88. § (1) bek.]. Így például leginkább a kft. vonatkozásában – ahol az üzletrész maga vagyoni értékű jogot testesít meg¹³ – lehet maga a tag is tág értelemben vett sértett, akinek jogos érdekét a bűncselekmény sérti. Az osztalék elmaradása az elmaradt vagyoni előny kategóriájába sorolható. Tény, hogy a gazdasági társaság és a tag érdeke különbözhet egymástól,¹⁴ de a tag az üzletrészhöz kapcsolódó szavazati joga gyakorlásának erejéig nem idegen vagyont kezel. Ami büntetőjog szempontjából még lényegesebb, hogy a döntéshozói pozíció – álláspontunk szerint – önmagában nem tekinthető vagyonkezelői megbízásnak. A tag és a legfőbb szerv kollektívája is saját belátása szerint él szavazati jogával. A magánszférában lévő gazdasági társaság tagjának szavazata utáni büntetőjogi felelősségre vonás sértené a büntetőjog ultima ratio jellegét is. Amennyiben a tag a létesítő okirat vagy a szervezeti és működési szabályzat

¹⁰ IBOLYA TIBOR: *A hűtlen kezelés bizonyítása*. <http://ibolyatibor.atw.hu/Sajat/6.pdf> (2020. 06. 29.).

¹¹ SÁRKÖZY TAMÁS: *Jogképesség – személyiség – jogalanyiség az embertöbbségek – csoportok – szervezetek körében*. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/sarkozy-tamas-jogkepesség-szemelyiség-jogalanyiség-az-embertöbbségek-csoportok-szervezetek-körében-pjk-20004-3-9-o/832> (2020.06. 29.).

¹² BÉRES 2011, 4. p.

¹³ MOHAI MÁTÉ: *A jogi személy vezető tisztségviselője által elkövetett hűtlen kezelés kérdései az új polgári törvénykönyvre is figyelemmel*. In: Kecskés Gábor (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2014*. Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Győr, 2014. 150. p.

¹⁴ BÉRES 2011, 3. p.

rendelkezésével szemben tevékenykedik, esetleges károkozása a magánjog eszközszerendszerével (tagkizárás, kártérítés) orvosolható.¹⁵

2. A bizalmi vagyonkezelő mint a hűtlen kezelés tettese?

A hűtlen kezelés bűncselekményének hátterét adó polgári jogi rendelkezések elemzésének körében ki kell térni az új Polgári Törvénykönyvben megjelölt bizalmi vagyonkezelésre (Ptk. 6:13. és köv. §§). Tekintettel arra, hogy külön tanulmány témáját adhatná a bizalmi vagyonkezelés és a büntetőjogi felelősség kapcsolata, itt most csak néhány gondolat erejéig térünk ki a bizalmi vagyonkezelő büntetőjogi felelősségének problematikájára. Megjegyzendő, hogy bírósági joggyakorlata a jogintézménynek sem a büntetőjogban, sem a polgári jogban nincsen.¹⁶

A Ptk. szabályai szerint a bizalmi vagyonkezelés olyan szerződéses konstrukció, amelyben a vagyonrendelő által a vagyonkezelő tulajdonába adott, ún. kezelt vagyont (a tulajdonába adott dolgokat, továbbá a ráruházott jogokat és követeléseket) a vagyonrendelő a saját nevében, de a kedvezményezett javára kezeli.¹⁷ A jogintézmény legfőbb jellemzője a vagyonkezelőre való tulajdonjog-átruházás, amelynek során a vagyonkezelő korlátlan dologi, de – a vagyonkezelési szerződésben – korlátozott kötelmi jogi jogosítványokkal bír.¹⁸ A bizalmi vagyonkezelés az angolszász *trust* és a német *Treuhand* jogintézményéből eredeztethető, és az utóbbiak alapulvételével, a magyar sajátosságoknak megfelelően lett kodifikálva a Polgári Törvénykönyvben. A tulajdonjog aspektusából vizsgálva a jogintézmény inkább az angolszász mintával hasonlatos a tekintetben, hogy a vagyonkezelőre a szerződés alapján átszáll a vagyon tulajdonjoga is. Az angolszász országokban meglévő kettős tulajdonjog-felfogás azonban idegen a magyar tulajdonjog-felfogástól: az egy dologon fennálló egyetlen tulajdonjog elvétől.¹⁹

Büntetőjogilag a vagyonkezelő tulajdonosi pozíciója (és általában a kettős tulajdonjogi konstrukció) nehezen értelmezhető. Kérdés, hogy a *bizalmi vagyonkezelő a kezelése alatt álló vagyon tekintetében elkövetheti-e a hűtlen kezelést, vagy ellenkezőleg, a kezelt vagyon idegen volta hiányzik a tényállásszerűséghez. A tulajdonjog-átszállás mint elhatárolási ismérv áll a BH 2013. 86. szám alatt közzétett kúriai határozat középpontjában. A határozat ratio decidendije az, hogy ha meghatározott pénzüsszeget ingatlan vásárlására adnak át, de annak átvevője nem a célnak megfelelően használja fel, csak abban az esetben állapítható meg sikkasztás, ha nem kölcsönszerződés, hanem megbízási szerződés alapján került sor az*

¹⁵ Álláspontunk szerint abban az esetben, ha a szavazati jog ésszerű gazdálkodással szemben történő gyakorlására fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén kerül sor, szóba kerülhet csődbűncselekmény megállapítása, ugyanis csődbűncselekmény esetén a tényállásszöveg nem követeli meg vagyonkezelői kötelezettséget (Btk. 404. §). A csődbűncselekmény esetén tehát a tag is felelőséggel tartozik a szavazata iránt.

¹⁶ A jogintézmény részletes elemzéséhez lásd B. SZABÓ GÁBOR et al.: *A bizalmi vagyonkezelés*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2014.

¹⁷ Ptk. 6:310. § (1) bek.: Bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések (a továbbiakban: kezelt vagyon) saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő díj fizetésére köteles.

¹⁸ B. SZABÓ et al. 2014, 30. p.

¹⁹ Uo. 234. p.

ügyletre. A Kúria a döntését arra alapozta, hogy megbízási szerződés alapján nincs tulajdonjog-átszállás, míg kölcsönszerződés esetén van, tehát utóbbinál az átadott pénz idegen volta már nem állapítható meg, ezért a sikkasztás (Btk. 372. §) nem követhető el.

A hűtlen kezelés és a bizalmi vagyonkezelés relációja némiképp eltérő. A Ptk. fejezeti besorolása szerint megbízási típusú szerződés áll fenn a felek között (Ptk. 6. könyv XIV. Cím), amelynek tárgya a kedvezményezett érdekében történő vagyonkezelés. E megbízási típusú szerződés – kötelmi jogi alapú – korlátokat támaszt a vagyonkezelő ügyellására vonatkozóan, de dologi jogilag az elkövető mégsem idegen vagyont kezel, mert tulajdonjog-átszállás, illetve a vagyoni jogok és kötelezettsége átruházása történik. A vagyonkezelőt ugyanakkor terheli annak a kötelezettsége, hogy a kezelt vagyont a saját vagyonától elkülönülten kezelje (Ptk. 6: 312. §), ettől azonban még büntetőjogi szempontból idegen vagyonná nem válik. *Molnár Erzsébet* továbbá arra is felhívja a figyelmet, hogy a megbízási szerződés mint vagyonkezelésre irányuló kontraktus vonatkozásában kidolgozott, és a vagyonkezelési kötelezettség büntetőjogi tartalmára kialakított tételek (lásd alább III.) változatlan formában nem alkalmazhatók a bizalmi vagyonkezelési szerződés esetén.²⁰

A polgári jogi szakirodalomban ismert álláspont szerint nem jelenthető ki kategorikusan az, hogy a bizalmi vagyonkezelő – idegen vagyon hiányában – nem követhet el hűtlen kezelést.²¹ Ezzel szemben a büntetőjogi szakirodalmi álláspontok kizárják a hűtlen kezelés elkövetettségét.²² Mi is a büntetőjogi felelősséget kizáró álláspontokhoz csatlakozunk. Azt elismerjük, hogy a büntetőjogi védelmi igény felmerülhet, hiszen a kötelmi jogi úton korlátozott dologi jogi konstrukció értelmében a vagyonkezelő a vagyont más személy (a vagyonrendelő) javára kezeli. Mégis, a Btk. vagyon elleni bűncselekményei – jogtárgyi szempontból – következetesen más tulajdonjogát és más vagyont védik. *A Btk. ismeri a saját vagyonhoz és a saját tulajdonhoz kapcsolódó más jogágbeli korlátozások kriminalizálását, ami az eltérő jogi tárgy okán a Btk. más fejezeteiben található, sui generis bűncselekmények képeiben történhet* [ilyen pl. a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmény között a csődbűncselekmény (Btk. 403. §) vagy a közigazgatás rendje elleni bűncselekmények körébe sorolt műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása (Btk. 357. §)]. Ezért, amennyiben a jogalkotó a bizalmi vagyonkezelés során a vagyonrendelő érdekeit büntetőjogi védelemben kívánja részesíteni, ahhoz kifejezett jogalkotói rendelkezésre lesz szükség. De lege lata, jogértelmezéssel e büntetőjogi védelem nem biztosítható, a hűtlen kezelés nem követhető el.

III. A vagyonkezelői kötelezettség tartalma

A hűtlen kezelés elkövetési magatartása a vagyonkezelői kötelezettség megszegése. A vagyonkezelői kötelezettség tartalmát a magánszférában a Polgári Törvénykönyv határozza

²⁰ MOLNÁR ERZSÉBET: *A bizalmi vagyonkezelési titok büntetőjogi védelméről*. FORVM Acta Jur. et. Pol. 2018/2. 213–214. pp. 4. lj.

²¹ Így B. SZABÓ et al. 2014. 234. p.

²² Így HORVÁTH VERA JUDIT: *Bizalmi vagyonkezelés a büntetőjog tükrében. Bizalom vagy visszaélés?* Szombathely, 2016. Jogi Fórum Publikáció (www.jogiforum.hu) 11. p. Nem kategorikusan ugyan, de a vagyon idegen voltát lényegében szintén kizárja DEÁK MILÁN: *A mögöttes tartalom jelentősége a hűtlen kezelés egyes elméleti és gyakorlati kérdéseiben*. Kriminológiai Közlemények (79)2019. 140. p.

meg.²³ A vagyonkezelői kötelezettségek Ptk.-án belüli forrásai két részre oszthatók: egyrészt a megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezések tartalmazzák a kerettényállást kitöltő szabályokat (Ptk. 6:272. és köv. §); másrészt a jogi személyekre és a gazdasági társaságokra vonatkozó rész az irányadó (Ptk. III. könyv). A megbízási szerződés, a megbízó egyedi utasításai vagy egy gazdasági társasági szabályzata a Ptk. keretei között fejthetik ki hatásukat.

1. A vagyonkezelés magánjogi háttere

A hűtlen kezelés elkövetési magatartása a megbízási szerződés viszonylatából tekintve nem más, mint a megbízás kereteinek túllépése, a megbízással és a rendes gazdálkodás követelményeivel ellentétes ügyvitel tanúsítása.²⁴ A *megbízási szerződés* legfontosabb elvi tétele, hogy a megbízó az ügy ura, a szerződéses főkötelezettség a megbízó érdekeit szem előtt tartó gondos eljárás tanúsítása, ami a megbízó által meghatározott cél elérése irányul. A megbízási szerződés alapján a megbízót utasításadási jog illeti meg, ami a megbízott oldalát tekintve utasításkérési kötelezettségben jelenik meg. Amennyiben a megbízó célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítást ad, a megbízott köteles erre őt figyelmeztetni. A megbízott abban az esetben térhet el a megbízó utasításaitól, ha jogainak megóvása érdekében szükséges [Ptk. 6:273. § (2) bek.],²⁵ ezen eltérés lehetősége ugyanakkor nem teremti meg a büntetőjogi felelősséget arra az esetre, ha a megbízott végrehajtja a megbízó szakszerűtlen utasítását.²⁶ Ez esetben az utasítás végrehajtása a megbízó kockázatára történik [Ptk. 6:273. § (3) bek.].

A *gazdasági társaság* vezető tisztségviselője megbízásának jellege annyiban mutat eltérést az egyéb megbízások jellegétől, hogy a vezető tisztségviselő tevékenységét nagyfokú önállósággal végzi. A gazdasági társaság tagjai általában azért alkalmaznak vezető tisztségviselőt, mert ők maguk nem kívánnak belefolyni a gazdasági társaság operatív működésébe, célszerűbbnek látják azt szakemberre bízni.²⁷ Ennek ellenére a megbízás szabályai alkalmazhatók a vezető tisztségviselő megbízására is: a nagyobb fokú önállóság mellett is a gazdasági társaság legfőbb szervének utasításait kell követnie a vagyonkezelőnek. Az utasítások megnyilvánulhatnak a gazdasági társaság létesítő okiratában vagy legfőbb szervei határozatban, amely utóbbi magában foglalhat egyszerű utasítást, hosszabb távú üzleti tervet vagy finanszírozási stratégiát is.²⁸

A megbízási szerződés főkötelezettsége és a Polgári Törvénykönyv vezető tisztségviselőkre vonatkozó rendelkezései megfeleltethetők egymásnak. Utóbbira a Ptk.-ban két rendelkezés vonatkozik, amelyek szerint „a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekeinek megfelelően köteles ellátni” [Ptk. 3:21. § (2) bek.], valamint „a vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján önállóan látja el” [Ptk. 3:112. § (2) bek.]. Az előbbi passzus a jogi

²³ KARSAI–SZOMORA–VIDA: *Anyagi Büntetőjog. Különös Rész II.* Iurisperitus Bt. Szeged, 2013, 197. p.

²⁴ Uo.

²⁵ Ehhez részletesen BÍRÓ GYÖRGY: *A megbízási szerződés.* KJK-KERSZÖV. Budapest, 2001. 35–67. pp.

²⁶ Így nem követi el a hűtlen kezelést az egyszemélyes kft. ügyvezetője, amikor a tulajdonos képviselőjének utasítására cselekszik (EBH2007. 1684.).

²⁷ NAGY GÁBOR BÁLINT: *Gondolatok a gazdasági társaságok sérelmére elkövetett hűtlen kezelésről.* Magyar Jog, 2016/4. 205. p.

²⁸ Uo. 209. p.

személy általános szabályai között, míg utóbbi a gazdasági társaság általános szabályai között szerepel. A vezető tisztségviselő tehát a megbízó, a gazdasági társaság érdekeit előmozdító ügyellatásra köteles. A vagyongazdálkodó egyes konkrét kötelezettségeinek a megsértése így kizárólag a vezető tisztségviselőkre vonatkozó generálklauzulák szemszögéből vizsgálható. Az elemzett joggyakorlat azt mutatja, hogy a büntetőeljárás megindulása mögött rendszerint meghúzódik valamely vezető tisztségviselőt terhelő kötelezettség megszegése, de amennyiben az a gazdasági társaság érdekének előmozdítása céljából történt, a szerződéses főkötelezettség megsértésére nem kerül sor.²⁹

2. A vagyongazdálkodói kötelezettség a büntetőjogban

Ha a hűtlen kezelés tényállását a polgári jogi terminológia szerint közelítjük meg, akkor látható, hogy a Btk. 376. §-a gyakorlatilag egy szándékos kárfelelősségi tényállást szabályoz. Ebből adódóan a bíróságokra az a feladat hárul, hogy – a büntetőjog ultima ratio jellegét is szem előtt tartva – meghúzzák a polgári jogi és a büntetőjogi felelősség határvonalát. A büntető jogértelmezés a saját eszköztárát felhasználva töltötte meg tartalommal a vezető tisztségviselőkre vonatkozó generálklauzulát, tehát azt, hogy mi is szolgálja a gazdasági társaság érdekeit. A vagyongazdálkodói kötelezettség a vagyon megóvásának, gyarapításának a kötelezettsége, amely mellett megjelennek olyan részkötelezettségek is, mint a tulajdonos rendszeres tájékoztatásának, a beosztottak irányításának és kártérítési igény érvényesítésének a kötelezettsége.³⁰

Ezek közül kettőt tartunk kiemelendőnek: a *vagyon megóvásának* és a *vagyon gyarapításának* kötelezettségét. Gyakorlatilag a gazdasági társaság érdeke ezek mentén realizálódik, és a büntetőbírók is igyekeznek a vizsgálat tárgyát e kötelezettségre szűkíteni. Álláspontunk szerint ezek „abszolút” – közvetlenül a tényállásszerű elkövetési magatartás körébe vonható – kötelezettségek, amíg a többi „relatív”, azaz a főkötelezettséghez képest, az ahhoz való viszonyukban értelmezhetők és vizsgálandók. A vagyonmegóvási és vagyongyarapítási kötelezettség megsértése tehát önmagában kimeríti az elkövetési magatartást, az egyéb felsorolt kötelezettségek pedig legfeljebb ennek indíciumaként szolgálhatnak az eljárásban. A tájékoztatási kötelezettség nem teljesítése lehet mulasztás, de egyébként gondos ügyvitel esetén nem tekinthető elkövetési magatartásnak. A kártérítési igény érvényesítésének a hiánya pedig lehet a gazdasági társaság érdekeit szem előtt tartó döntés is, amikor például stratégiai vagy hosszú távon együttműködő partner elvesztésének a megakadályozását célozza.³¹

A hűtlen kezelés megállapításakor az egyes tettesi részcselekmények alapos összevetése szükséges annak eldöntéséhez, hogy a vagyongazdálkodó eljárása gondos volt vagy nem. Bizonyos konkrét kötelezettségszegéseket pont az összevetés szükségességére tekintettel kétséges eleve, elvi éllel a hűtlen kezelés elkövetési magatartásának körébe vonni. A Legfelsőbb Bíróság azon döntése, hogy hűtlen vagy hanyag kezelést valósít meg az a vezető

²⁹ Fővárosi Törvényszék 23.B.845/2012/129. sz.; Budapest Körmeyi Törvényszék B.24/2014/57. sz.; Miskolci Törvényszék 11.B.1637/2011/167. sz.; Kaposvári Törvényszék 15.B.299/2014/131/I. sz.; Székesfehérvári Törvényszék B.80/2017/129. sz.

³⁰ KERESZTY BÉLA: *A vagyongazdálkodó büntetőjogi felelőssége*. Magyar Jog 2002/5. 278. p.

³¹ NAGY 2016, 208. p.

tiszttségviselő, aki olyan munkával bíz meg külső személyt, amelyet saját munkaszervezete is el tud látni,³² álláspontunk szerint csak bizonyos egyéb körülmények fennállása esetén vezethet bűncselekmény megállapításához. A külső személy megbízásának számos oka lehet – akár költségmegtakarítás is –, amely indokolttá teheti a jogügyletet.³³

Ezek alapján nem értünk egyet azzal a szakirodalmi állásponttal, amely szerint a hűtlen kezelésért való felelősséget könnyebb eldönteni akkor, ha a vagyongazdálkodói kötelezettség tartalma és mértéke pontosan meg van jelölve, akár legfőbb szervi utasításban, akár üzleti terv keretében stb.³⁴ Ezek megsértése – akár polgári, akár büntetőeljárásban – ugyan könnyebben megállapítható, konkretizálható, kvázi indíciumként (bizonyítékul) szolgálhatnak, de a szerződéses főkötelezettség és egyben az elkövetési magatartás – összességében – a gondos ügyvitel megsértése, amelyet önállóan kell vizsgálni és megállapítani. A konkrét kötelezettségek részletesebb háttérszabályozása ezt az értékelő egybevetést önmagában nem feltétlenül teszi könnyebbé.

A vagyongazdálkodói kötelezettségek forrásai ugyanakkor nemcsak normatív szabályokban találhatóak meg: az üzleti gyakorlat szintén lehet olyan, a gondos eljárásnak megfelelő ügyvitel, amely a vagyongazdálkodói kötelezettségszegést kizárhatja.³⁵ Az üzleti gyakorlat két aspektusból értelmezhető: egyrészt jelenti az üzleti életben kialakult szokásos gyakorlatot, valamint a gazdasági társaság szokásos gyakorlatát is. Ebbe a körbe tartozik az is, ha a szerződő partner kiválasztása egy korábbi üzleti kapcsolaton alapul. Így a büntető judikatúra elkövetési magatartás hiányában kizárta a vagyongazdálkodó felelősségét akkor, amikor a vezető tiszttségviselő azért nem folytatott le versenyeztetési eljárást – amely egyébként nem volt törvényen alapuló kötelezettsége – mert a szerződő fél korábbi üzleti partner volt.³⁶

Az új Ptk. átstrukturálta a felelősségi rendszert, amikor a kontraktuális felelősséget objektív alapokra helyezte.³⁷ Ez a gondossági kötelezettségnél általában véve nem jelent nagy változást, mivel az e típusú szerződéseknél az objektív és a szubjektív elem egybeesik: a megbízótól nem az eredmény elérése a szerződés szerű teljesítés, hanem az ügyben való gondos eljárás.³⁸ Eljárásjogi következménye azonban van a változásnak: a polgári eljárásban a gazdasági társaság feladata bizonyítani a szerződés szerű teljesítést, tehát azt, hogy a vezető tiszttségviselő nem úgy járt el, ahogy általában – fokozott gondossággal – elvárható. A régi Ptk. szerint – amely a deliktuális felelősség szabályait rendelte alkalmazni a szerződés szerű teljesítésen alapuló károkozásra is – a kimentési kötelezettség a vezető tiszttségviselőt terhelte, amíg a gazdasági társaság bizonyítási kötelezettsége a kár bekövetkeztére terjedt ki. Álláspontunk szerint e változás büntetőjogi következménye abban rejlik, hogy a gazdasági társaságnak a polgári eljárásbeli bizonyítás helyett egyszerűbb feljelentéssel élni a hatóságok előtt. Ebben az esetben ugyanis – tekintettel arra, hogy az elkövetési magatart-

³² Ismerteti NAGY uo.

³³ Az outsourcing típusú álatipikus szerződés pont a költségmegtakarító vagy hatékonyabb feladatellátást biztosító kiszervezésre jelent meg a jogirodalomban [PAPP TEKLA (szerk.): *Atipikus szerződések*. Opten. Budapest, 2015. 59. p.].

³⁴ Így NAGY 2016, 208. p.

³⁵ KADLÓT ERZSÉBET: *Hűtlen kezelés vagy ésszerű kockázatvállalás*. Cégvezetés 2003/4. 30. p.

³⁶ Miskolci Törvényszék 11.B.1637/2011/167 sz.

³⁷ KEMENES 2017, 1. p.

³⁸ Uo. 8. p.

tás alapja a szerződészegés – már a vádhatóságra hárul annak a bizonyítása, hogy a vezető tisztségviselő megszegte-e a gazdasági társaság érdekeit szem előtt tartó gondos eljárás követelményét.

A fentebb kifejtettek mind a büntetőjogi tényállás elkövetési magatartása megvalósulásának alapjait képezik (objektív tényállási elem). A hűtlen kezelés megállapításának azonban további feltétele, hogy mind a kötelezettségszegés, mind a vagyoni hátrány okozására irányuló szándék fennálljon (szubjektív tényállás). Amennyiben az elkövetési magatartás meg is valósul, a kötelezettségszegés és a vagyoni hátrány okozására irányuló szándék megállapítása – ahogy a későbbiekben látni fogjuk – további bonyolult jogkérdést jelent (lásd alább V.).

4. A megengedett kockázatvállalás túllépése mint elkövetési magatartás – az objektív és szubjektív felelősségi elemek keveredése³⁹

A jogirodalomban ma is vitatott kérdés, hogy az ésszerű gazdálkodásnak és a megengedett kockázatvállalásnak hol vannak a határai, amely kérdés mind a hűtlen kezelés mind az egyébként szintén vagyonkezelői kötelezettség megsértésén alapuló csődbűncselekmény megállapításánál releváns.⁴⁰ Bár jogirodalomban a megengedett kockázatvállalás mértékének túllépése visszatérő és gyakori téma, a bírósági ítéletek mégsem ebben tárgykörben születnek leginkább: a bűnösséget megállapító ítéletek alapja nem a kockázat szándékos túllépése, hanem a más érdekében kifejtett kötelezettségszegő magatartás.

A vezető tisztségviselő megbízásának specialitása az általános megbízáshoz képest a nagyfokú önállóságban rejlik. A vezető tisztségviselő így kockázatvállalásra is jogosult.⁴¹ A Polgári Törvénykönyv alapján a legfőbb szerv hatáskörébe tartozik az alapvető üzleti döntések meghozatala, és a szabály diszpozitivitása miatt lehetőség van a legfőbb szervnek akár a létesítő okiratban, akár legfőbb szervi határozat keretében a hatáskörét és döntési jogkörét növelni.⁴² A legfőbb szervnek joga van arra is, hogy a kockázatvállalás mértékét kijelölje.⁴³ A vállalati gazdálkodás azonban a Polgári Törvénykönyvben deklarált jogosultságokhoz képest is inkább szűkíti saját, és tágítja a vezető tisztségviselő hatáskörét.⁴⁴ Ennek oka a gazdasági racionalitás: a gazdasági társaság hatékony működése a vezető tisztségviselő széleskörű jogosítványain alapszik.⁴⁵

³⁹ Hangsúlyozandó, hogy az indokolt/megengedett kockázatvállalást a hűtlen kezelés esetében nem a büntetőjog általános részéből ismert, szokásjogi jogellenességet kizáró okként kell azonosítani (ezen okokhoz lásd NAGY 2014, 208. és 238-240. p.), hanem a gazdasági értelemben vett kockázat megengedhetősége már a tényállásszerűség szintjén kizárja a hűtlen kezelés elkövetési magatartásának megvalósulását.

⁴⁰ TÓTH Mihály: *Gazdasági bűncselekmények az alakuló gyakorlatban*. ELTE Jogi Továbbképző Intézet. Budapest, 1996. 20. p.

⁴¹ KISS SZABOLCS: *A hűtlen kezelés szabályozása a német Btk.-ban*. Belügyi Szemle 2013/5. 129. p.

⁴² NAGY 2016, 204. p.

⁴³ KERESZTY 2002, 280. p. Például úgy, hogy 100 millió forint feletti kötelezettségvállalás esetén a legfőbb szerv engedélye kell.

⁴⁴ A vezető tisztségviselő döntései jogkörének korlátozása, annak mértékének kijelölése rendszerint közpénzzel gazdálkodó gazdasági társaság esetén előforduló gyakorlat.

⁴⁵ NAGY 2016, 204. p.

A megengedett kockázatvállalás az ésszerű gazdálkodás követelményéből vezethető le. Az előbbiek ellenpólusa a pazarló gazdálkodás. A vezető tisztségviselő tehát döntésével kockázatot vállalhat, amennyiben a kockázatvállalás ésszerű.⁴⁶ A kockázat alapvetően nem jogi fogalom, és a sikertelen kockázat sem a büntetőjogra tartozik, hanem a polgári jogra. Eörsi Gyula is határozottan tiltakozott a sikertelen kockázatvállalás szankcionálása ellen, ugyanis álláspontja szerint a gazdasági életben az nagymértékben gátolja a kezdeményezőkészséget.⁴⁷ A kockázat büntetőjogi „határa” az ésszerűség. A kockáztatás szándékos és céltudatos magatartás, és a kockázat fogalma önmagában hordozza a veszély lehetőségét. Az ésszerűtlen kockázatvállalás mint elkövetési magatartás viszonylatában nehezen képzelhető el az, hogy a vagyongazdálkodó az egyenes szándéka kiterjedne a vagyoni hátrány okozására is, hiszen az elkövetési magatartás (a kockáztatás) szándéka azt foglalja magában, hogy az ügylet nyereséges vagy veszteséges egyaránt lehet. Az igazi kérdést a tudatos gondatlanság és az eshetőleges szándék megállapításában és elhatárolásában lehetne keresni.⁴⁸ Azaz az elkövetőnek volt-e bizakodási alapja a vagyoni hátrány bekövetkezésének elmaradására vagy a belenyugodott abba, hogy a kockázatos ügylet vagyoni hátránnyal is járhat.

Az ésszerűség mint a kockázatvállalás zsinórmértéke kapcsán ismét a polgári jogi általános elveihez kell visszakanyarodni. A polgári jogi jogviszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az adott helyzetben általában elvárható [Ptk. 1:4. § (4) bek.]. A vezető tisztségviselőtől a hivatásából adódóan fokozott gondosság várható el, szakszerű és gondos eljárás.⁴⁹ A fokozott gondosság kockázatvállalás esetén abban nyilvánul meg, hogy a vezető tisztségviselő a döntését megalapozó üzleti információkat beszerezi. A szakirodalom szerint a kockázatvállalást nem annak mértéke minősíti büntetőjogilag releváns köteleltségességé, hanem a kockázatvállalás mértékéhez szükséges információk beszerzésének az elmulasztása.⁵⁰ Álláspontunk szerint ugyanakkor a szükséges információk beszerzésének a hiánya nem minősül önmagában elkövetési magatartásnak, csupán részleges indíciúmként szolgálhat annak vizsgálatára. A korábban kifejtettek szerint az elkövetési magatartás – összhatásában véve – a vagyongazdálkodási kötelezettség nem teljesítése. A vagyongazdálkodási kötelezettség pedig számos részelemből tevődik össze, így a más köteleltségek vonatkozásában egyébként gondos ügyvitel mellett nehéz bizonyítani azt is, hogy az elkövető tudata – az elkövetési magatartáson túlmenően – a szándék szintjén kiterjedt a vagyoni hátrány mint eredmény okozására is (a szubjektív oldalt lásd még alább V.).

Kockázatvállalás esetén a vagyongazdálkodó természetesen belenyugszik abba, hogy az ügylet vagyoni hátránnyal is végződhet. A szükséges dokumentáció megléte bizonyítja a gondos eljárást, azonban annak hiánya nem értékelhető a terhelt terhére (önmagában nem bizonyítja a gondossági követelmény megsértését). A vádhatóság feladata bizonyítani azt – kiváltképp, ha a terhelt vallomása szerint elkészítette a szükséges kalkulációt, de az már nincs meg –, hogy a vádlottnak legalább az eshetőleges szándéka kiterjedt a vagyoni hátrány okozására.

⁴⁶ Uo. 206. p.

⁴⁷ Eörsi álláspontját ismerteti MOLNÁR GÁBOR: *Gazdasági bűncselekmények*. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2009. 29. p.

⁴⁸ NAGY 2016, 201. p.

⁴⁹ KEMENES 2017, 8. p.

⁵⁰ NAGY 2016, 206. p.

IV. A vagyoni hátrány mint a hűtlen kezelés eredménye

A hűtlen kezelés eredménybűncselekmény: a gazdasági társaságnak okozott vagyoni hátrány magában foglalja a vagyonban okozott értékcsökkenést és az elmaradt vagyoni előnyt egyaránt [Btk. 459. § (1) bek. 17. pont]: így az aktív vagyon csökkenését, a passzív vagyon növekedését, és a sértett vagyongyarapodásának elmaradását is.⁵¹

A gyakorlatban nehézséget okoz annak eldöntése is, hogy keletkezett-e tényleges értékcsökkenés, az elmaradt vagyoni előny megállapításának esete pedig még komplikáltabb, bírói mérlegelést és szakértő közreműködését egyaránt megkívánja. Annak a megállapításához, hogy a gazdasági társaságot érte-e egyáltalán vagyoni hátrány, szintén szükséges megvizsgálni a megbízó, azaz a legfőbb szerv döntéséből adódó mozgásteret. Ez olyan – szakértő igénybevételét szükségessé tevő – közgazdaságtani kérdések vizsgálatát jelenti, mint például, hogy az adott gazdasági társaság az adott időszakban milyen megtérüléssel számolt. Agresszív finanszírozási stratégia esetén, amennyiben a gazdasági társaság több év múlva megtérülő kötelezettségvállalások mentén képzeletben el a gazdaságpolitikáját,⁵² a tényállás megdőlhét a vagyoni hátrány időleges bekövetkezése ellenére, hiszen az aktív vagyon közvetlen csökkenése mellett is az ügylet minőségét csak hosszabb távon lehet kalkulálni és megítélni. Egy esetleges konzervatív finanszírozási stratégia esetén felmerülhet a vagyoni hátrány okozásának bekövetkezése akár egyetlen kötelezettségvállalás esetén is, hiszen ilyenkor a vezető tisztségviselő mozgásteret eleve szűkebb.

A hűtlen kezelés elkövetése tehát a gazdasági folyamat összességében vizsgálendő, de a Legfelsőbb Bíróság az EBH 2004. 1109. határozatában azt is kimondta, hogy a vezető tisztségviselő a törvényi tényállási elemek megvalósulása esetén elköveti a bűncselekményt akkor is, ha egyébként a gazdasági társaság nyereségesen működik. A vagyoni hátrány megítélését az teszi komplikálttá, hogy a vezető tisztségviselő kötelezettségvállalását az egész gazdasági folyamat tükrében kell megítélni. Annak ellenére, hogy – Legfelsőbb Bíróság döntésének értelmében – megvalósulhat a hűtlen kezelés egy kötelezettségvállalás esetén is, a szerződés megkötése, teljesedése és annak hatása hosszabb folyamatot feltételez. A vezető tisztségviselő által tett kötelezettségvállalás – a vagyonkezelő rendelkezési jogából adódóan – mindig az aktív vagyon csökkenésével jár, azonban az ügylet ésszerűsége több értékelési szempontot kíván meg. A bíróságok számára gyakran – a vagyonkezelő nézőpontjából – egy jövőben realizálódó gazdasági döntésről kell utólag eldönteniük azt, hogy az a gazdálkodás érdekeinek megfelelően történt-e: vagyoni előnnyel vagy hátránnyal járt.

V. A hűtlen kezelés szubjektív oldala

A hűtlen kezelés kizárólag szándékosan követhető el, amely magában foglalja az eshetőséges és egyenes szándékot egyaránt. Az elkövető tudatának így át kell fognia a vagyonkezelői kötelezettség tartalmát és azt, hogy ennek megsértésével járt el az ügyletkötés során. Ezen felül az elkövető tudatának ki kell terjednie arra is, hogy a kötelezettségének

⁵¹ KARSAI – SZOMORA – VIDA 2013, 188. és 197. p.

⁵² NAGY 2016, 210. p.

megsértése vagyoni hátránnyal járhat.⁵³ A tudattartalom vizsgálatához az elkövetési magatartás sajátos minősége adhat támpontot: a vezető tisztségviselőnek a gazdasági társaság érdekeinek megfelelően kell végeznie ügyvitelét, így ha ezzel szemben vállal kötelezettséget, következtetnie lehet a szándék meglétére is. Ugyanakkor, amennyiben a konkrét kötelezettségzegés az elkövető célja szerint a gazdasági társaság érdekeinek előmozdítására irányult, de utóbb megállapítható, hogy az mégsem szolgálta a gazdasági társaság érdekét, a szándék megléte kétséggé válik. A tudattartalom vizsgálatánál így szintén az mondható el, hogy a jogalkalmazónak a gazdasági ügyletet a gazdasági folyamatok egészében, egységben kell vizsgálnia (hasonlóan a vagyoni hátrány objektív vizsgálatánál írtakhoz).

A hűtlen kezelés nem célzatos bűncselekmény, azonban a tapasztalatok azt mutatják, hogy az elkövetési magatartás kifejtése *in concreto* általában arra irányul, hogy az elkövető maga vagy harmadik személy számára jogtalan haszonszerzésre törekedjen.⁵⁴ Ez következik az elkövetési magatartás jellegéből is: ha az elkövető nem a gazdasági társaság érdekében cselekedett, akkor feltételezni lehet, hogy valaki más érdekében. Tekintettel arra, hogy a kötelezettségzegés általában szerződés megkötésével valósul meg, a jogtalan haszonszerzés iránya vagy a szerződő partner, vagy az elkövető saját vagyoni érdeke.

A tényállás gondatlansággal történő kimerítése hanyag kezelést valósíthat meg, azonban hangsúlyozandó, hogy a hanyag kezelés nem a hűtlen kezelés gondatlan változata. A hanyag kezelés esetében a vagyongazdálkodói kötelezettségnek konkrét törvényi rendelkezéssel kell alapulnia (4/2003. BJE). A vezető tisztségviselőre vonatkozó elvi jellegű, generális szabályozás nem tekinthető ilyennek. A hűtlen kezelés és a hanyag kezelés elhatárolásának tárgyában a Kúria 2016-ban adott ki tájékoztatót a Kúria Bfv.346/2016. számú határozatához. Ebben helytelenül állapítja meg azt, hogy a törvényi tényállás szerint a kötelezettségzegés szándékos, az eredmény tekintetében pedig az elkövető gondatlansága áll fenn.⁵⁵ A kötelezettségzegés ugyanis lehet szándékos vagy gondatlan is, és a vagyoni hátrány okozására vonatkozó tudattartalomnak kell mindenképpen gondatlannak lennie.⁵⁶ A Kúria által tett megállapítás, miszerint a hanyag kezelés vegyes bűnösséggel követhető el, csak az egyik eshetőség, ráadásul a kevésbé gyakorlati jelentőségű.

Álláspontunk szerint az elkövetési magatartás sajátos volta mellett nehezen elképzelhető a vegyes bűnösségi konstrukció megvalósulása, jellemzően tisztán negligens bűnelkövetés a lehet releváns. Tekintettel arra, hogy az elkövető vagyongazdálkodói kötelezettsége a gazdasági társaság érdekeinek előmozdításában valósul meg, az ezzel ellentétes magatartás esetén az elkövetőnek szándékának ki kell terjednie legalább eshetőlegesen arra, hogy ez vagyoni hátránnyal járhat, hiszen a gazdasági érdek a vagyongazdálkodás és gyarapodás. Szándékos kötelezettségzegés esetén így jellemzően szándékos bűncselekmény valósulhat meg, legalább eshetőlegesen szándékkal elkövetve. Amennyiben az elkövető bármely rá vonatkozó kötelezettség megsértése esetén is a gazdasági társaság érdekeit szem előtt tartva cselekedett, a tényállás elkövetési magatartás hiányában – azaz már objektív oldalon – megoldól.

Úgy gondoljuk, hanyag kezelés – az egyéb feltételek fennállása esetén – akkor valósulhat meg, ha az elkövető már a vagyongazdálkodói kötelezettség megszegésénél is hanyag

⁵³ KARSAI – SZOMORA – VIDA 2013, 199. p.

⁵⁴ MOHAI 2014, 152. p.

⁵⁵ <http://www.lb.hu/hu/sajto/tajekoztato-kuria-bfvi3462016-szamu-hutlen-kezes-es-hanyag-kezes-elhatarolasa-targyaban> (2020.06.29.)

⁵⁶ KARSAI – SZOMORA – VIDA 2013, 199. p.

volt, így szükségképpen a vagyoni hátrány is a kellő körütekintésének hiányában keletkezik be. A vagyoni hátrány tekintetében a tudatos gondatlanság fennállását szintén az elkövetési magatartás hiánya miatt tartjuk szinte kizártnak: amennyiben az elkövetőnek volt bizakodási alapja a kötelezettségvállalásra, azt éppen arra alapozta, hogy kellő körütekintést tanúsított az ügyletkötés (például kellő információ összegyűjtésével), így gondosan járt el. A bizakodási alap rendszerint egybeesik a vagyongazdálkodói kötelezettség teljesítésével, így a bűncselekmény már objektív oldalon sem valósul meg. Ismét a Szegedi Ítélotábla Polgári Kollégiumának véleményére hivatkozhatunk, amely szerint a gondos eljárás tanúsítása nem jelent szerződésszegést.⁵⁷

VI. Összegzés

A hűtlen kezelés tényállásának elemzése jól mutatja, hogy az alapjaiban magánjogi háttérű tényállási elemek értelmezése a büntetőjogi dogmatika hagyományos keretein túlmutat, az objektív és a szubjektív tényállási elemek más bűncselekményeknél kivitelezhető élesebb elhatárolására e tényállásnál kevésbé lehetséges. Amikor *a törvényi tényállásban meghatározott elkövetési magatartás mögött gondossági elemet magában rejtő polgári jogi felelősségi alakat húzódik meg*, akkor sok esetben *valamennyi további tényállási elem* (objektív oldalon a vagyoni hátrány mint eredmény, szubjektív oldalon pedig a szándékosság vagy a gondatlanság) *már magában az elkövetési magatartásban is benne rejlik*, vagy ha úgy tetszik, abból folyik.

Ezt támasztja alá a felmentéssel záruló büntetőügyek tapasztalata is, amelyekben az látszik, hogy az egyik tényállási elem bizonyíthatóságának hiányában dominószzerűen omlik össze az egész tényállás, és végső soron az elkövetési magatartás, a vagyongazdálkodói kötelezettség hiánya lesz megállapítható.⁵⁸ Amennyiben a gazdasági folyamat egészét vizsgálva nem beszélhetünk vagyoni hátrányról, mert például az aktív vagyon csökkenése költségmegtakarítást, vagyonmegóvást/kárelhárítást, vagy akár vagyoni előnyt eredményez, elkövetési magatartásról sem beszélhetünk, hiszen az elkövető a gazdasági társaság érdekében fejtette ki a magatartását.

Olyan felmentő ítélettel is találkozni, amelyben a bíróság az „egybefolyó” tényállási elemek halmazában a szándékosság vizsgálatát gyakorlatilag a célzatosság, így az egyes szándék vizsgálatára szorította, holott büntetőjog-dogmatikailag ez a tényállásból nem következik.⁵⁹ Bekövetkezett vagyoni hátrány esetén is, amennyiben az elkövető bármely vagyongazdálkodási kötelezettségét teljesíti, vagy a tudati oldal hosszútávon az ügylet nyereségességét fogta át – egyéb polgári jogi mellékkötelezettség, például a tájékoztatási kötelezettség megsértése mellett is –, az a vagyoni hátrány okozására irányuló szándékot kétségessé teszi.

⁵⁷ Szegedi Ítélotábla 3/2016. (XI. 24.) polgári kollégiumi vélemény (https://szegediitlotabla.birosag.hu/sites/default/files/field_attachment/kollegiumi_velemeny.pdf) (2020.06.29.)

⁵⁸ Pl. Fővárosi Törvényszék 23.B.845/2012/129. sz.

⁵⁹ Azt vizsgálta, hogy a kötelezettség megsértése a társaság érdekében vagy a szerződő partner érdekében került-e sor, avagy a vádlott a szerződő fél számára kívánt-e jogtalan előnyt biztosítani. Szegedi Ítélotábla Bf. 315/2016/41. sz. A felmentő rendelkezést megváltoztatta a Kúria Bhar. 612/2017/15. sz. ítélete.

ATTILA TAS TÓTH – ZSOLT SZOMORA

AUSLEGUNGSFRAGEN DER UNTREUE IM LICHT DES
PRIVATRECHTLICHEN HINTERGRUNDS DER STRAFTAT

(Zusammenfassung)

Der Beitrag befasst sich mit bestimmten Auslegungsfragen der Untreue (§ 376 uStGB) im Lichte des privatrechtlichen Hintergrunds. Die Bedeutung dieser Auslegungsfragen zeigt sich auch dadurch, dass das Verhältnis der Freisprüche im Fall der Untreue wesentlich über den Durchschnittsanteil von Freispruchurteilen liegt, was auf Auslegungsunterschiede zwischen der Staatsanwaltschaft und den Gerichten hinweist. Die Aktualität der Untersuchung besteht auch darin, dass im Jahre 2014 das neue Bürgerlich Gesetzbuch Ungarns in Kraft getreten ist. In privatrechtlichen wirtschaftlichen Verhältnissen enthält das unGB die wichtigsten Hintergrundnormen des strafrechtlichen Blankettbestandes der Untreue: die Regelung über den Auftragsvertrag sowie das III. Buch über die Wirtschaftsgesellschaften, das – durch das Aufgeben der langen Tradition der sondergesetzlichen Regelung – nun in das unGB inkorporiert worden ist.

Im Hinblick auf den zivilrechtlichen Hintergrund werden die Fragen der Täterqualifikation erörtert, mit besonderer Rücksicht auf den Treuhandvertrag, der als ein neues Rechtsinstitut in das neue unGB aufgenommen worden ist. Unserer Analyse nach erfüllt der Treuhänder die Täterqualifikation nicht, so kann er die Straftat der Untreue nicht begehen. Darüber hinaus wird sowohl auf den zivilrechtlichen als auch auf den strafrechtlichen Inhalt der Vermögensverwaltungspflichten eingegangen. Zweck des Beitrags ist nachzuweisen, dass die Verletzung der Vermögensverwaltungspflichten nach dem Zivilrecht nicht zwingend eine strafrechtsrelevante Tathandlung darstellt.

Als Fazit des Beitrags wird dargelegt, dass die dogmatischen Verschiedenheiten zwischen den als Auslegungsbasis dienenden privatrechtlichen Normen und dem Strafrecht dazu führen, dass die klare Trennung der Tatbestandselemente im Strafrecht nicht mehr möglich ist. Eine Besonderheit des Untreuetatbestands ist es, dass die Verletzung der Vermögensverwaltungspflicht als Tathandlung in vielen Fällen auch den Vermögensverlust als Taterfolg und den subjektiven Tatbestand in sich birgt.